

A Teleki-Téka dicsérete

Soha nem fogom elfelejteni azt az érzést, amikor sok-sok esztendővel ezelőtt először átléptem a marosvásárhelyi Teleki Téka nagytermének küszöbét. Az örön és rajtam kívül akkor éppen senki sem tartózkodott ott. A teljes csendben az volt az érzésem, mintha templomba léptem volna. A hófehér falak, a dróttal védett fehér szekrények és a mögöttük látható sok-sok fehér bőrbe kötött könyv végtelen tisztaságot és ünnepélyességet árasztott. Az alapító házaspár: Teleki Sámuel, erdélyi kancellár és felesége, Bethlen Zsuzsanna klasszicista szobra szeretettel nézett rám. S ahogy feljebb tekintettem, szemben az emeleten háromszögben elhelyezett Isten-szem embléma alatt Teleki Sámuel egész alakos képe fogadott, a szekrények előtti tárlókban pedig néhány értékes kézirat és nyomtatott ritkaság feküdt előttem kinyitva. Örömöm akkor vált igazán teljessé, amikor az emeleten, az „Olvasó-Szobában” kézbe is vehettem némelyiket.

A Múzsáknak és a tudománynak ez a szentélye az első erdélyi közkönyvtár. „A tudományoknak nemzetemben s’ hazámban való előmozdítására” 1802-ben nyitotta meg a publikum számára gróf Teleki Sámuel 40.000 kötetet számláló gyűjteményét. Az alapító, aki mellesleg kitűnő klasszika-filológus, Janus Pannonius műveinek kiadója is volt, igazi könyvszakértőként könyvtára katalógusát is megjelentette Bécsben.

Az idők változásával az azóta eltelt kétszázötz esztendő alatt a Téka állománya további gyűjteményekkel egészült ki, s így megötszöröződött. 1962-ban egyesítették a marosvásárhelyi Református Kollégium tanári nagykönyvtárával, a Bolyai-Könyvtárral. Ezért nevezik ma Teleki-Bolyai Könyvtárnak.

A jelenleg a Maros Megyei könyvtár részlegeként működő nagy múltú intézmény igazi könyvritkaságokat mondhat magáénak.

Kéziratai között őrzik pl. a 15. század első negyedéből származó, *Marosvásárhelyi Sorok és Glosszák* néven ismert nyelvemlékünket. Nem állhatom meg, hogy ne szóljak arról a vaskos kéziratkötetről, amely Szenci Molnár Albert és Pápai Páriz Ferenc Naplóit és feljegyzéseit együttesen tartalmazza. S idekerültek Bolyai Farkas és Bolyai János mintegy húsz ezer oldalnyi autográf írásai is.

A nyomtatott dokumentumok között 67 ősnymtatvány, közel 3000 XVI. században külföldön nyomtatott könyv, továbbá 1500 transzylvanika-hungarika-nyomtatvány található itt a XV.-XVII. századból. Az utóbbi csoportban olyan unikumok is vannak, mint Balassi Bálint *Istenes énekeinek* 1660 körül Bártfán megjelentetett kiadása, vagy Komáromi Csipkés György bibliapéldánya, amely bejegyzései alapján saját későbbi bibliakiadása munkapéldányának számít. A Téka további igen jelentős Biblia-gyűjteményt is magáénak mondhat, Ennek magja Bethlen Zsuzsanna magyar könyvtára. A gazdag XVIII-XIX. századi állomány az alapító enciklopédikus érdeklődéséről tanúskodik. A XVII.-XIX. század eleji akadémiai és tudós társaságok periodikumait is szisztematikusan gyűjtötte. Számuk közel 2000.

A gazdag gyűjtemény korszerű feldolgozása folyamatosan és igen eredményesen halad előre. Nemrég töredékgyűjteményéből szenzációs könyvészeti leletek kerültek elő: olyan, kötetstáblából kiáztatott, egyleveles szebeni nyomtatványokra bukkantak, amelyeknek köszönhetően át kell írni a XVI. századi magyarországi nyomdászat történetét. E töredékek ismeretében ma már tudjuk, hogy két szebeni nyomdász: *Lucas Trapoldner* és *Valentinus Corvinus, calcographi Cibinienses* 1525. január 5-i keltezéssel öröknaptárt adott ki azzal a kifejezett szándékkal, hogy meghonosítsák Szebenben a nyomdászat mesterségét.

A Teleki Téka és az Országos Széchényi Könyvtár alapítása ugyanabban az esztendőben, 1802-ben történt. Széchényi Ferenc ekkor adományozta a nemzetnek hungarika-könyvtárát. A két jeles személyiség kölcsönös tisztelettel viseltetett egymás iránt. Jó barátságban, – könyvgyűjtő szenvedélyük révén – munkakapcsolatban voltak. Megküldték

egymásnak könyvtárak katalógusát is. Azok a ma is megszívlelendő gondolatok, amelyekkel Teleki Sámuel egyik levelében Széchényi nemes tettét méltatta, méltán alkalmazhatók órá is:

„... a legtöbb érdem azoké, akik előkelő származásukkal mások fölé magasodva, illetve megint másokkal tekintélyt, vagyont és tisztségeket egy sorban birtokolva megmutatják, hogy mire képes az erény és a bölcsesség. Honfitársaiknak követésre méltó példát mutatnak az életben, mert nem csak maguk áldoznak illően az értékük és hasznuk szerint becses művészetekre és tudományokra, hanem ezek művelésére az utódok számára is utat biztosítanak és ösztönzik őket. Vagyonukat bölcsen a szükséges eszközök megszerzésére, közkönyvtárak alapítására és a magasztos gondolkodású emberek pártfogására és támogatására fordítják. Vannak itt, ha kevesen is, akik joggal és méltán lehetnek büszkék arra, hogy nem maguknak, hanem a haza és a közjó javára születtek, jótetteik emlékét a kései utódokra hagyományozva azok szívében haláluk után is továbbélnek.”

S mi kései utódok, akik megtapasztalhattuk a Teleki-Téka gazdagságát és az ott tevékenykedők szíves segítőkészségét, mindig hálás szívvel adózunk alapítója emléke előtt, és e rangos díj átadása alkalmával is őszinte szívvel kívánjuk a Téka további gyarapodását és gazdagodását.

Pojjáné Dr. Vásárhelyi Judit
könyvtörténész
Országos Széchényi Könyvtár